

М.М. ПЕРЕГРИМ

Навчально-науковий центр «Інститут біології» Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Ботанічний сад імені академіка О.В. Фоміна, вул. Симона Петлюри, 1, м. Київ, 01032, Україна

peregrym@ua.fm

mykyta.peregrym@gmail.com

ЧИ ПРИСУТНІЙ *ORNITHOGALUM ARCUATUM* (ASPARAGACEAE) У ФЛОРИ УКРАЇНИ?

Peregrym M.M. Is *Ornithogalum arcuatum* (Asparagaceae) present in the flora of Ukraine?. Ukr. Bot. J., 2016, 73(1): 46–50.

Educational and Scientific Centre «Institute of Biology», Taras Shevchenko National University of Kyiv
O.V. Fomin Botanical Garden, 1, Symon Petliura Str., Kyiv, 01032, Ukraine

Abstract. An affirmative answer to the question about the presence of *Ornithogalum arcuatum* Steven in Crimea is given based on the analysis of literature and herbarium materials. In addition, a new floristic find of this species in the Donetsk Ridge (Lugansk Region, Antratsyt District, near Krasna Polyana village) is reported. A need to protect the species and its localities in Ukraine, in particular to include *O. arcuatum* in the new edition of the Red Data Book of Ukraine, is highlighted. The results are also important in the context of studying floristic relations between Crimea, the Caucasus and the Donetsk Ridge in different geological periods.

Key words: *Ornithogalum*, Crimea, Donetsk Ridge, floristic finding, rare species, flora, Ukraine.

Рід *Ornithogalum* L. (*Asparagaceae*) є однією з досить складних у таксономічному аспекті груп серед цибулинних рослин. Для природної флори України останнім часом наводилося від 12 до 14 видів цього роду (Агарова, 1979; Муакushko, 1987; Мосякин, Федорончук, 1999), серед яких вісім нині мають високе созологічне значення (Peregrym, 2012). Без сумніву, подальша ревізія та всебічне вивчення роду *Ornithogalum* у флорі країни є важливим завданням, проте в цій роботі ми намагаємося з'ясувати лише одне конкретне питання: чи присутній *Ornithogalum arcuatum* Steven у флорі України?

Згідно з сучасними літературними даними, *O. arcuatum* поширений на Кавказі (від м. Новоросійська до Абхазії по південному схилу Великого Кавказу і по північному — до району Кавказьких Мінеральних Вод; відомі ізольовані його місцезнаходження на Ставропольській височині) та в Криму (Агарова, 1979; Мікхеев, 1988). Історія дослідження цього виду на Кримському півострові надзвичайно цікава, хоча її аналіз не дає остаточної відповіді на питання про наявність

чи відсутність там *O. arcuatum*. Цей вид наводили для Криму досить давно, але без конкретних вказівок хорологічного характеру (Boissier, 1884; Schmalhausen, 1897; Fomin, Voronov, 1909; Fedchenko, Flerov, 1910; Taliev, 1927). Перший коментар щодо цього був наданий Є.В. Вульфом (Wulf, 1930, р. 56): «Кем этот вид первоначально указан для Крыма, мне неизвестно, как неизвестно и на основании каких данных Шмальгаузен, а затем и последующие авторы, приводили его для Крыма. Первое из мне известных указаний принадлежит Boissier ... Судя по экземпляру, собранному Андреевым бл. Симферополя и Котовым в районе Сиваша-Чонгара, этот вид действительно в Крыму встречается». Проте пізніше в доповненні до «Флоры Крыма» Є.В. Вульфа (Privalova, Prokudin, 1959, р. 64) його відомості зовсім не згадуються, а з'являється цілковито нова інформація: «Сравнение типичного кавказского *O. arcuatum* с крымским материалом показало, что в Крыму нет этого вида. Растение, собранное Черновой и приводимое ею для Ай-Петринской яйлы, является настоящим *O. pyrenaicum*». Крім

того, автори цього повідомлення посилаються на публікацію Н.М. Чернової (Chernova, 1951) стосовно результатів вивчення рослинного покриву західних яйл Криму. Цікаво, що Н.М. Чернова в цій публікації наводить *O. arcuatum* не тільки для Ай-Петринської яйли, а ще й для Васильєвської, Нікітської та Гурзуфської яйл, проте чомусь цей факт був проігнорований багатьма дослідниками. У «Флоре Европейской части СССР» Н.Д. Агапова (Агарова, 1979, р. 246) зробила компіляцію існуючої на той час інформації, з одного боку, з деякими важливими уточненнями, а з іншого — дещо неточною трансформацією повідомлення Л.О. Привалової, Ю.М. Прокудіна: «Вульф ссылается на сборы Андреева (Симферополь) и Котова (Сиваш-Чонгар), однако в гербарии Никитского ботанического сада этих образцов нет, поэтому Л.А. Привалова не включила *O. arcuatum* в список крымских видов. Старый Крым — недавно обнаруженное достоверное местонахождение». У сучасних українських публікаціях *O. arcuatum* згадується лише двічі: С.Л. Мосякін і М.М. Федорончук (Mosyakin, Fedoronchuk, 1999) зазначають, що знахідка *O. arcuatum* у Криму потребує підтвердження, а А.В. Єна (Yena, 2012) підтримує думку Л.О. Привалової та Ю.М. Прокудіна щодо доцільності вилучення виду зі складу флори півострова, оперуючи тільки аргументом згаданих авторів.

З метою з'ясування наявності чи відсутності *O. arcuatum* у Криму протягом 2011–2015 рр. нами були опрацьовані основні українські гербарії установ, де зберігається найбільше зборів із території півострова. Це Південний філіал Національного університету біоресурсів і природокористування України «Кримський агротехнологічний університет» (CSAU), Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна (CWU), Інститут ботаніки імені М.Г. Холодного НАН України (KW), Національний ботанічний сад імені М.М. Гришка НАН України (KWHN), Ботанічний сад імені акад. О.В. Фоміна Київського національного університету імені Тараса Шевченка (KWHU), Нікітський ботанічний сад (YALT). За результатами цієї роботи ми знайшли один гербарний аркуш, за яким достовірно можна ідентифікувати *O. arcuatum*: «Курбанская. Буковый лес. У источника. 14.07.1928. Собр. и опр. Чернова» (YALT). Крім того, виявлено ще один аркуш, рослини на якому з великою ймовірністю можуть бути віднесені до *O. arcuatum*, проте відсутність листків і квіток не дозволяють зроби-

ти цього з абсолютною достовірністю: «Карасубазарский лесхоз, Айлянминский участок. Крым. АССР. 25.07.1938. Ф. Гринь» (KW). Ф. Гринь на етикетці написав олівцем «*Ornithogalum pyrenaicum* L.», але на аркуші також було залишено *Notae criticae* «скорее всего — *O. arcuatum* Stev. 13.12.1969. Агапова». Таким чином, виявлені гербарії дають змогу точно встановити наявність *O. arcuatum* у флорі Криму, а отже, й України.

Окремо зазначимо, що нам не вдалося знайти гербарії, які згадував Є.В. Вульф (Wulf, 1930), збори Н.М. Чернової з декількох яйл, процитовані в її публікації (Chernova, 1951) і частково — в роботі Л.О. Привалової та Ю.М. Прокудіна (Privalova, Procudin, 1959), а також матеріали з околиць м. Старий Крим, про які згадує Н.Д. Агапова (Агарова, 1979). Припускаємо, що вони можуть зберігатися у провідних гербаріях Російської Федерації, які нами не оглянуті в межах цього дослідження.

Крім того, під час польової експедиції 3 травня 2011 р. в околицях с. Червона Поляна Антрацитівського р-ну Луганської обл. (48,23143° пн. ш., 39,13653° сх. д.), у байрачному лісі виявлено популяцію виду з роду *Ornithogalum* на площі близько 5000 м², який неможливо було точно ідентифікувати, оскільки рослини перебували лише на початковій стадії бутонізації. Проаналізувавши наявні морфологічні ознаки рослин (розміри листової пластинки, відсутність світлої смуги по центральній жилці на верхній поверхні прикореневих листків тощо) та еколого-ценотичні характеристики місцезростання (зімкнутість крон — 0,7; деревостан — *Quercus robur* L. (25 %) (висота — 12–14 м, діаметр стовбурів — до 30 см), *Acer campestre* L. (20 %) (висота — 10 м, діаметр стовбурів — 15–20 см), *Fraxinus excelsior* L. (10 %) (висота — 15 м, діаметр стовбурів — до 20 см); П ярус репрезентований лише *Euonymus europaeus* L. (5 %); трав'янистий ярус із загальним проективним покриттям — 50 %: *Ornithogalum arcuatum* (15 %), *Corydalis marschalliana* (Pall. ex Willd.) Pers. (7 %), *C. solida* (L.) Clairv. (1 %), *Stellaria holostea* L. (5 %), *Veronica hederifolia* L. (5 %), *Galium aparine* L. (5 %), *Anemone ranunculoides* L. (3 %), *Lamium maculatum* (L.) L. (1 %), *Viola canina* L. (1 %), *Tulipa quercetorum* Klokov & Zoz (1 %), *Melica picta* K. Koch (+), *Alliaria petiolata* (M. Bieb.) Cavara & Grande (+), *Agrimonia eupatoria* L. (+), *Geum urbanum* L. (+), *Gagea lutea* (L.) Ker Gawl. (+), *G. minima* (L.) Ker Gawl. (+), *Scilla siberica* Haw. (+)), ми дійшли висновку, що цей вид раніше не наво-

дився для флор Донецького кряжу, Луганської області та південного сходу України (Kondratyuk et al., 1985; Konoplya, 2003; Ostapko et al., 2010).

З метою подальшого визначення знайдених рослин ми зафіксували кілька екземплярів у гербарій, а також викопали 15 генеративних особин для пересадження їх на ділянку лісового сектора колекції рідкісних і зникаючих рослин природної флори України в Ботанічний сад імені акад. О.В. Фоміна Київського національного університету імені Тараса Шевченка, де продовжували спостерігати за ними. Квітвання перевезених рослин у культурі вперше відзначили в другій половині травня 2012 р., а збір насіння здійснили в першій половині липня. У 2013 і 2014 роках у той самий час спостерігалось їх повторне квітання та плодоношення, однак протягом 2015 р. жодна з рослин не утворила генеративних пагонів. Отже, наш експеримент у культурі був вдалим, і це дало змогу точно ідентифікувати знайдені на Донецькому кряжі рослини: вони також належать до виду *O. arcuatum*.

Враховуючи вищевикладені факти, вважаємо за доцільне навести номенклатурну цитацію виду та його коротку морфологічну характеристику.

***Ornithogalum arcuatum* Steven, 1829, Mém. Soc. Nat. Moscou, 7: 271; Boissier, 1884, Fl. Orientalis, 5: 215; Шмальгаузен, 1897, Фл. ср. и юж. России, Крыма и Сев. Кавказа, 2: 501; Вульф, 1930, Фл. Крыма, 1 (3): 55; Крашенинников, 1935, Фл. СССР, 4: 391; Агапова, Фл. европ. части СССР, 4: 246; Mosyakin & Fedoronchuk, 1999, Vascular plants of Ukraine: 29. — Ряска дугоподібна або р. зігнута.**

Трав'яна багаторічна цибулинна рослина заввишки 50–80 см. Листки (4–7) лінійні, завдовжки 40–50 см, завширшки до 5 см. Квітки (30–50) зібрані у великі пірамідальні суцвіття. Оцвітину широковоронкоподібна. Листочки оцвітини завдовжки від 1,2 до 1,5(2) см, вузька зелена смужка з їхнього зовнішнього боку іноді спостерігається лише у верхній частині або, частіше, зовсім відсутня. Тичинкові нитки без зубців, звужені до вершини. Квітконіжки видовжені — (1,7)2,5(4,5) см, при плодах дугоподібно відігнуті. Плід — тригранна коробочка, прямостояча. Насіння овально-яйцеподібне. Ефемероїд. Квітує з другої половини травня до середини червня, плодоносить у липні.

Зазначимо, що *O. arcuatum* був занесений до Червоної книги СРСР (Krasnaia..., 1978, 1984) та Червоної книги РРФСР (Mikheev, 1988). Нині він охороняється на території чотирьох регіонів

Російської Федерації: у Ставропольському краї (Skrpichinskiy, 2002), Північній Осетії (Krasnaia kniga. Respublika...), Інгушетії (Dakieva, 2007) і Чеченській Республіці (Umarov, 2007). Тому немає жодного сумніву щодо доцільності занесення *O. arcuatum* до нової редакції «Червоної книги України», оскільки вид і його популяції в нашій країні відповідають багатьом критеріям рідкісності (незначна кількість відомих місцезнаходжень, диз'юнкція ареалу, мала площа популяції, постійний антропогенний пресинг на природні місцезростання виду тощо).

На жаль, у зв'язку з поточною політичною ситуацією в Україні дослідження та моніторинг популяції *O. arcuatum* у Криму та на Донецькому кряжі найближчим часом є малоімовірними та небезпечними для українських дослідників. Проте в майбутньому необхідно всебічно вивчити популяції цього виду, наявні в Україні, та взяти їх під охорону.

Таким чином, результати наших досліджень уможливають уточнення щодо сучасного складу природної флори України, доводячи наявність у Криму та на Донецькому кряжі рідкісного виду *O. arcuatum*. Крім того, доповнюється перелік лісових диз'юнктивно-ареальних донецько-кримсько-кавказьких реліктових (імовірно, міжгляціальних) видів, що є новим важливим фактом для з'ясування питання стосовно флористичних зв'язків між цими регіонами в різні геологічні епохи.

Гербарні матеріали *O. arcuatum* передані до Національного гербарію України Інституту ботаніки імені М.Г. Холодного НАН України (КВ) і гербарію Ботанічного саду імені акад. О.В. Фоміна Київського національного університету імені Тараса Шевченка (KWHU).

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Agapova N.D. *Ornithogalum*. In: *Flora Evropeiskoi chasti SSSR*. Ed. A.A. Fedorov, Leningrad: Nauka, 1979, vol. 4, pp. 243–250. [Агапова Н.Д. Род Птицемлечник — *Ornithogalum* L. // *Флора Европейской части СССР* / Под ред. А.А. Федорова. — Т. 4. — Л.: Наука, 1979. — С. 243–250].
- Boissier E. *Flora Orientalis sive enumeratio plantarum in Oriente a Graecia et Aegypto ad Indiae fines hucusque observatarum*, Genevae et Basileae: apud H. Georg, Bibliopolam., 1884, vol. 5, 808 pp.
- Chernova N.M. *Tr. gos. Nikitskogo botan. sada*, 1951, 25(3): 11–188. [Чернова Н.М. Растительный покров западных яйл Крыма и их хозяйственное значение // *Тр. Гос. Никитского ботан. сада*. — Ялта, 1951. — 25(3). — С. 11–188].

- Dakieva M.K. *Ornithogalum arcuatum*. In: *Krasnaia kniga Respubliki Ingushetiia: Rasteniia. Zhivotnye*, Magas: Serdalo, 2007, p. 66. [Дакиева М.К. Птицемлечник дуговидный — *Ornithogalum arcuatum* Stev. // *Красная книга Республики Ингушетия: Растения. Животные*. — Магас: Изд-во «Сердало», 2007. — С. 66].
- Fedchenko V.A., Flerov A.F. *Flora Evropeiskoi Rossii*. St. Petersburg, 1910, 1204 pp. [Федченко В.А., Флеров А.Ф. *Флора Европейской России*. — СПб., 1910. — 1204 с.].
- Fomin A.V., Voronov Yu.N. *Opredelitel' rastenii Kavkaza i Kryma. Vol. 1. Pteridophyta, Gymnospermae, Monocotyledoneae*, Tiflis: Tifl. botan. sad, 1909, 332 pp. [Фомин А.В., Воронов Ю.Н. *Определитель растений Кавказа и Крыма. Т. 1. Папоротникообразные (Pteridophyta), голосеменные (Gymnospermae) и однодольные (Monocotyledoneae)*. — Тифлис: Тифл. ботан. сад, 1909. — 332 с.].
- Kondratyuk E.N., Burda R.I., Ostapko V.M. *Konspekt flory yugo-vostoka Ukrainy. Sosudistye rasteniia*, Kyiv: Naukova Dumka, 1985, 272 pp. [Кондратюк Е.Н., Бурда Р.И., Остапко В.М. *Конспект флоры юго-востока Украины. Сосудистые растения*. — Киев: Наук. думка, 1985. — 272 с.].
- Konoplya O.M. *Flora Luhanskoi oblasti. Anotovaniy spysok sudynnykh roslyn*, Luhansk: Ivonna, part 1, 2003, 164 pp. [Конопля О.М. *Флора Луганської області. Анотований список судинних рослин*. — Луганськ: Івонна, 2003. — Ч. 1. — 164 с.].
- Krasnaia kniga. Respublika Severnaia Osetiya—Alaniya*, 1999. available at: <http://plantarium.ru/page/redbook/id/91.html> (accessed 12.09.2015). [*Красная книга. Республика Северная Осетия—Алания*, 1999. <http://plantarium.ru/page/redbook/id/91.html> (12.09.2015)].
- Krasnaia kniga SSSR. Kniga redkikh i nakhodiaschikhsia pod ugrozoi ischeznoeniia vidov zhivotnykh i rastenii (Red Data Book of USSR)*. Eds A.M. Borodin et al., Moscow: Lesnaia promyshlenost', 1978, 460 pp. [*Красная книга СССР. Книга редких и находящихся под угрозой исчезновения видов животных и растений* / Под ред. А.М. Бородин и др. — М.: Лесная промышленность, 1978. — 460 с.].
- Krasnaia kniga SSSR. Redkie i nakhodiaschikhsia pod ugrozoi ischeznoeniia vidy zhivotnykh i rastenii (Red Data Book of USSR)*. Eds A.M. Borodin et al., Moscow: Lesnaia promyshlenost', 1984, vol. 2, 480 pp. [*Красная книга СССР. Редкие и находящиеся под угрозой исчезновения виды животных и растений* / Под ред. А.М. Бородин и др. — М.: Лесная промышленность, 1984. — Т. 2. — 480 с.].
- Mikheev A.D. *Ornithogalum arcuatum*. In: *Krasnaia kniga RSFSR. Rasteniia*. Eds V.D. Golovanov et al., Moscow: Rosagropromizdat, 1988, pp. 282–283. [Михеев А.Д. Птицемлечник дуговидный — *Ornithogalum arcuatum* Stev. // *Красная книга РСФСР. Растения* / Гл. ред. колл.: В.Д. Голованов и др. — М.: Росагропромиздат, 1988. — С. 282–283].
- Mosyakin S.L., Fedoronchuk M.M. *Vascular plants of Ukraine. A nomenclatural checklist*, Kiev, 1999, xxiv + 346 pp.
- Myakushko T.Ya., *Liliaceae*. In: *Opredelitel' vysshikh rastenii Ukrainy*, Kyiv: Naukova Dumka, 1987, pp. 392–399. [Мякушко Т.Я. *Liliaceae* // *Определитель высших растений Украины*. — Киев: Наук. думка, 1987. — С. 392–399].
- Ostapko V.P., Boiko G.V., Mosyakin S.L. *Sosudistye rasteniya yugo-vostoka Ukrainy (Vascular plants of the Southeast of Ukraine)*, Donetsk: Noulidzh, 2010, 247 pp. [Остапко В.М., Бойко А.В., Мосякин С.Л. *Сосудистые растения юго-востока Украины*. — Донецк: Изд-во «Ноллидж», 2010. — 247 с.].
- Peregryn M.M. *Ukr. Bot. J.*, 2012, **69**(6): 832–846. [Перегрим М.М. Репрезентативність цибулинних і бульбоцибулинних видів рослин природної флори України в охоронних списках різних рівнів // *Укр. ботан. журн.* — 2012. — **69**(6). — С. 832–846].
- Privalova L.A., Prokudin Yu.N. *Tr. Gos. Nikitskogo botan. sada*, 1959, **31**: 1–128. [Привалова Л.А., Прокудин Ю.Н. Дополнения к 1 тому «Флоры Крыма» // *Тр. Гос. Никитского ботан. сада*. — Ялта, 1959. — **31**. — С. 1–128].
- Shmalhausen I.F. *Flora srednei i yuzhnoi Rossii, Kryma i Severnogo Kavkaza. Rukovodstvo dlia opredeleniia semennykh i vysshshykh sporovykh rastenii*, Kiev: I.N. Kushnerev i K°, 1897, vol. 2, xxx + 752 pp. [Шмальгаузен И.Ф. *Флора средней и южной России, Крыма и Северного Кавказа. Руководство для определения семенных и высших споровых растений*. — Киев: Тип. И.Н. Кушнерев и К°, 1897. — Т. 2. — xxx + 752 с.].
- Skrpichinskiy V.V. *Ornithogalum arcuatum*. In: *Krasnaia kniga Stavropolskogo kraia: Redkie i nakhodyashchiesya pod ugrozoi ischeznoeniya vidy rasteniy i zhivotnykh*. Vol. 1. *Rasteniia*. Ed. A.L. Ivanov, Stavropol': Poligrafservis, 2002, 214 pp. [Скрипчинский В.В. Птицемлечник дуговидный — *Ornithogalum arcuatum* Stev. // *Красная книга Ставропольского края: Редкие и находящиеся под угрозой исчезновения виды растений и животных. Т. 1. Растения* / Отв. ред. А.Л. Иванов. — Ставрополь: Полиграфсервис, 2002. — С. 214].
- Taliev V.I. *Opredelitel' vysshikh rasteniy Evropeiskoi chasti SSSR*, Moscow: Selkhozgiz, 1927, 648 pp. [Талиев В.И. *Определитель высших растений Европейской части СССР*. — М.: Сельхозгиз, 1927. — 648 с.].
- Umarov M.U. *Ornithogalum arcuatum*. In: *Krasnaia kniga Chchenskoi Respubliki. Redkie i nakhodiaschiesya pod ugrozoi ischeznoeniia vidy rasteniy i zhivotnykh*. Groznyi, 2007, pp. 128–129. [Умаров М.У. *Ornithogalum arcuatum* Stev. — Птицемлечник дуговидный // *Красная книга Чеченской Республики. Редкие и находящиеся под угрозой исчезновения виды растений и животных*. — Грозный, 2007. — С. 128–129].
- Wulf E.V. *Flora Kryma*, Leningrad: Izd. Nikitskogo botan. Sada, 1930, vol. 1, issue 3, 126 pp. [Вульф Е.В. *Флора Крыма*. — Ленинград: Изд-во Никитского ботан. сада, 1930. — Т. 1. — Вып. 3. — 126 с.].
- Yena A.V. *Prirodnaia flora Krymskogo poluostrova*, Simferopol: N. Orianda, 2012, 232 pp. [Ена А.В. *Природная флора Крымского полуострова*. — Симферополь: Н. Орианда, 2012. — 232 с.].

Рекомендує до друку
І.А. Коротченко

Надійшла 27.08.2015 р.

Перегрим М.М. Чи присутній *Ornithogalum arcuatum* (*Asparagaceae*) у флорі України? — Укр. ботан. журн. — 2016. — 73(1): 46–50.

Науково-дослідна лабораторія «Інтродуковане та природне фіторізноманіття» Навчально-наукового центру «Інститут біології» Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Ботанічний сад імені академіка О.В. Фомина, вул. Симона Петлюри, 1, м. Київ, 01032, Україна

На підставі аналізу літератури та гербарних матеріалів дається стверджувальна відповідь на питання щодо присутності *Ornithogalum arcuatum* Steven у Криму. Також наведена інформація про нову флористичну знахідку цього виду на Донецькому кряжі: Луганська обл., Антрацитівський р-н, околиці с. Красна Поляна. Підкреслюється необхідність охорони виду та його локалітетів в Україні, зокрема занесення *O. arcuatum* до нової редакції «Червоної книги України». Відзначено важливість отриманих результатів у контексті вивчення флористичних зв'язків між Кримом, Кавказом і Донецьким кряжем у різні геологічні епохи.

Ключові слова: *Ornithogalum*, Крим, Донецький кряж, флористична знахідка, рідкісний вид.

Перегрим Н.Н. Присутствует ли *Ornithogalum arcuatum* (*Asparagaceae*) во флоре Украины? — Укр. ботан. журн. — 2016. — 73(1): 46–50.

Научно-исследовательская лаборатория «Интродуцированное и природное фитообразие» Учебно-научного центра «Институт биологии» Киевского национального университета имени Тараса Шевченко
Ботанический сад имени акад. А.В. Фомина, ул. Симона Петлюры, 1, г. Киев, 01032, Украина

На основании анализа литературы и гербарных материалов дан утвердительный ответ на вопрос о присутствии *Ornithogalum arcuatum* Steven в Крыму. Также приведена информация о новой флористической находке этого вида на Донецком кряже: Луганская обл., Антрацитовский р-н, окрестности с. Красная Поляна. Подчеркнута необходимость охраны вида и его локалитетов в Украине, в частности, включения *O. arcuatum* в новую редакцию Красной книги Украины. Отмечена важность полученных результатов в контексте изучения флористических связей между Крымом, Кавказом и Донецким кряжем в разные геологические эпохи.

Ключевые слова: *Ornithogalum*, Крым, Донецкий кряж, флористическая находка, редкий вид.

НОВІ ВИДАННЯ

Устименко П.М., Дубина Д.В., Фельбаба-Клушина Л.М. Рослинність верхів'я долини Тиси (Закарпатська область). Сучасний стан, фітоценорізноманітність, антропогенна трансформація, охорона / Інститут ботаніки імені М.Г. Холодного НАН України, Ужгородський національний університет. — Ужгород: ТОВ «Іва», 2015. — 128 с.

У монографії узагальнено результати багаторічних досліджень рослинності долини верхів'я р.Тиси. Оцінено стан екосистем долини Тиси за показниками рослинного світу. Встановлено, що значні структурно-функціональні зміни охопили рослинний покрив не лише густонаселених районів, а й тих, природне середовище яких донедавна вважалося малопорушеним антропогенною діяльністю. Виявлено інтенсифікацію природокористування в місцях традиційної господарської діяльності і розширення зони експлуатації, включаючи ті природні комплекси, які виконують важливі захисні, регуляційні чи охоронні функції. Встановлено фітоценофонд основних типів рослинності: лісової — 77 асоціацій, чагарникової — 2, лучної — 69, болотної — 52, водної — 64 і визначено його раритетну компоненту.

Проаналізовано вплив провідних антропогенних факторів на екосистеми регіону, які спричинюють трансформацію рослинного покриву екосистем долини Тиси. Це рубки лісу, випасання й осушення земель. Таким чином, виявлено глибоку синантропізацію рослинного покриву регіону, запропоновано шляхи його збереження та відновлення.

Для широкого кола фахівців у галузі охорони довкілля, екології, фітоценології, органів місцевого самоврядування та виконавчої влади, працівників і студентів вищих навчальних закладів, членів неурядових екологічних організацій, викладачів.